

Arhivs

88-9
L 87 mje

RELIGIJA UN TAGADNES PROBLĒMAS
Rakstu sērija
№ 1 Haralda Biezā redakcijā **№ 1**

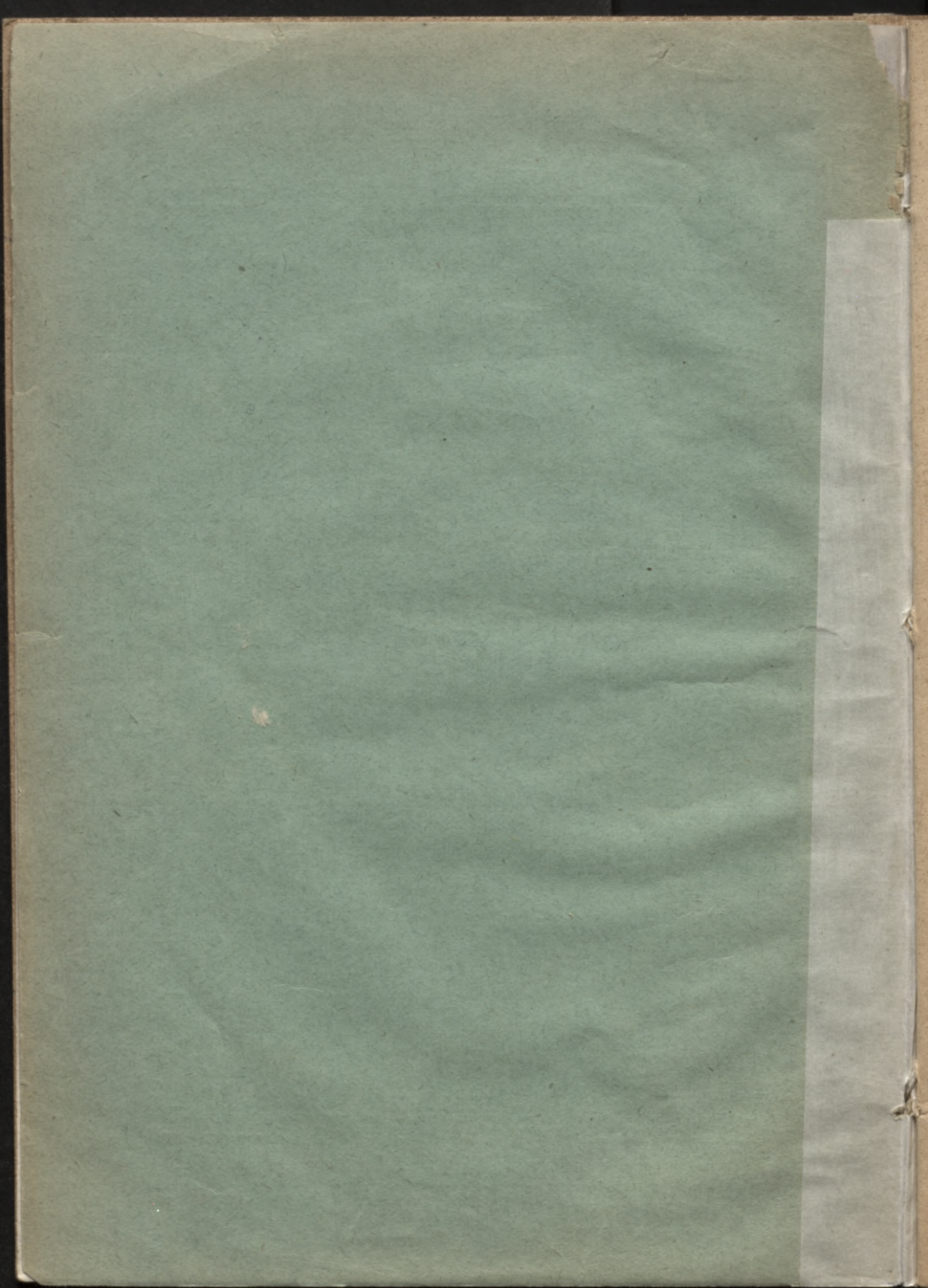
V. MALDONIS
Latvijas universitātes profesors

Nācionālie un internācionālie elementi reliģijā

RĪGĀ, 1937. GADĀ
IZDEVNIECĪBA „LATVIJA”

88-9
87 m/ē

L
2

RELIĢIJA UN TAGADNES PROBLĒMAS
Rakstu sērija
№ 1 Haralda Biezā redakcijā № 1

V. MALDONIS
Latvijas universitātes profesors

Nācionālie un internācionālie
elementi reliģijā

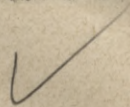

RĪGĀ, 1937. GADĀ
IZDEVNIECĪBA „LATVIJA”

Sp. „Latvija“ Rīgā, Parka ielā 8

L. V. B.
In. 350988

S. 198 lok.

0307099573

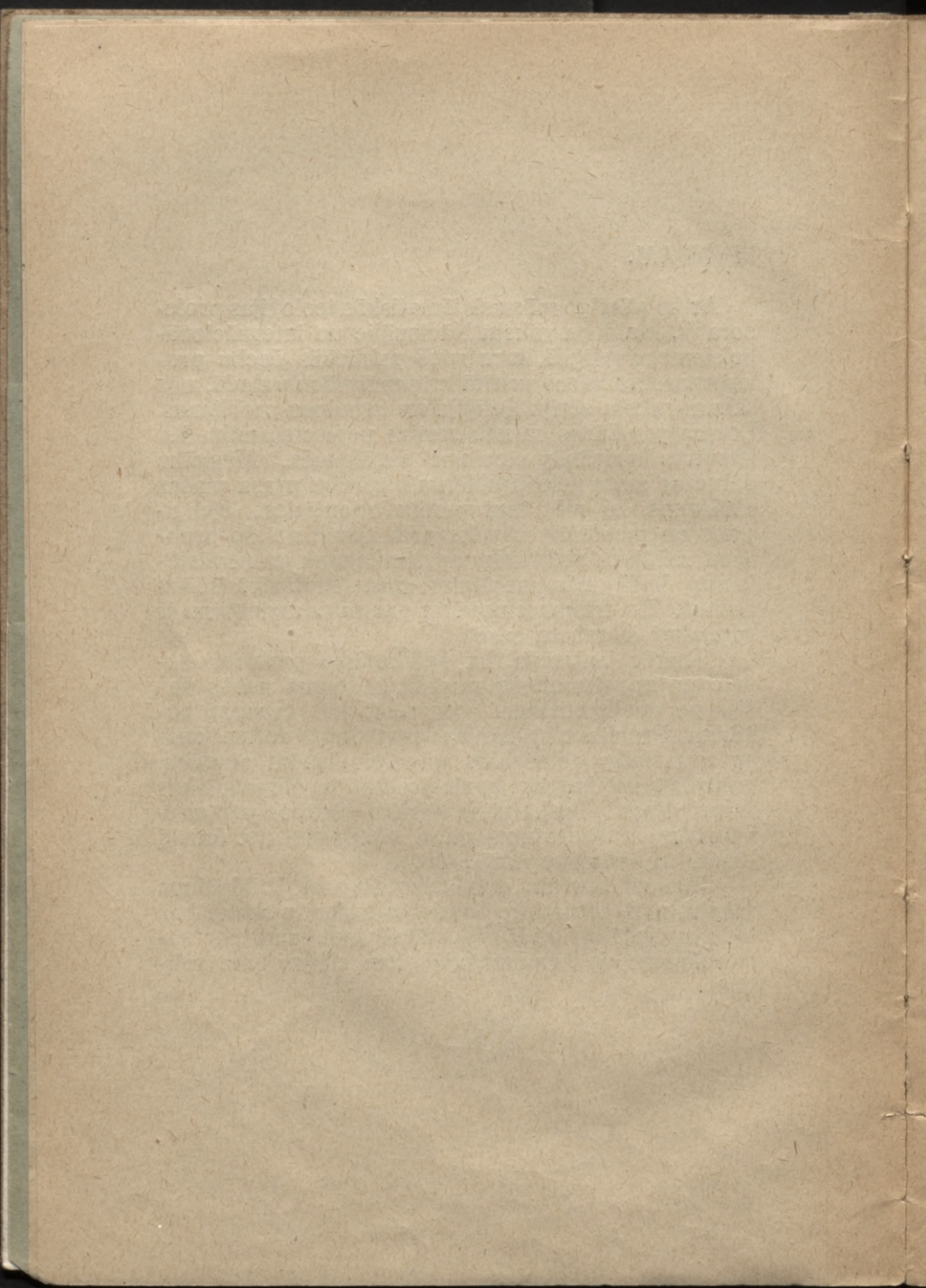

IEVADAM.

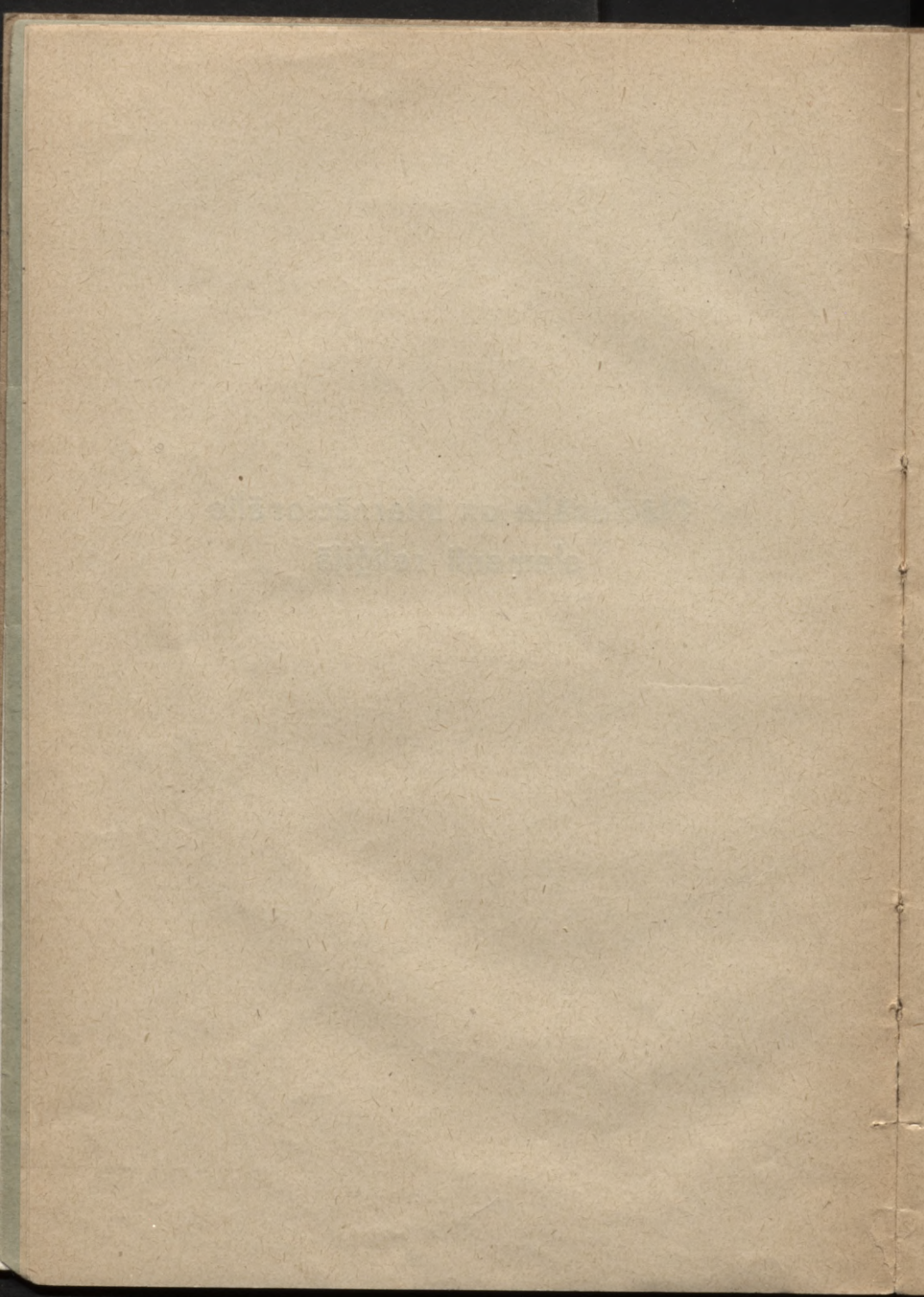
Ar šo vērtīgo mūsu sistēmiskās teoloģijas profesora V. Maldoņa rakstu Nacionālie un internacionālie elementi reliģijā, ko viņš publicējis čehu profesoram Kvačalam veltītā krājumā vācu valodā, mēs sākam rakstu sēriju Reliģija un tagadnes problēmas. Domas par šādas rakstu sērijas nepieciešamību jau izteiktas vairākās teologu sanāksmēs. Mūsai dzīve ar savu lielo problēmu bagātību prasa plašas zināšanas, lai mēs tanī varētu orientēties. Reliģiskais un meklētājs cilvēks grib atrast arī šo problēmu reliģisku zinātnisku apgaismojumu un novērtējumu. Velti mēs meklēsim mūsu literātūrā šādus darbus. Šo trūkumu novērst par savu uzdevumu ir spraudusi šī rakstu sērija.

Tomēr jāaižrāda, ka aplūkojamo problēmu izvēle un apgaismojums nekādā gadījumā nebūs vadīts no apoloģētiskiem vai reliģiskās celmes nolūkiem. Problēmu risinājumu centīsimies dot saskaņā ar sava laika reliģiskām un zinātniskām atziņām, vairoties no katras konfesionālas un dogmatiskas šaursirdības. Uzskatot reliģiskās vērtības par augstākajām, ir saprotama mūsu vēlēšanās, dot katrai parādībai reliģisku novērtējumu.

Pirmajā burtnīcā pasniedzot šo prof. V. Maldoņa rakstu, mēs ceram, ka tas ienesīs daudz skaidrības tik svarīgajā un bieži diskutētajā jautājumā par nacionālajiem un internacionālajiem elementiem reliģijā.

**Nacionālie un internacionālie
elementi reliģijā**

Katram apgalvojumam, ko bieži un skali izteic, jārod apstiprinājums. Katra uzstādīta problēma jā-mēģina atrisināt. Plašās tautas un inteliģences ap-rindās apgalvo, ka nevienā citā reliģijas sabiedrībā nav tik daudz atkritēju un neticīgu cilvēku, nelai-mīgu un sabrukušu dvēseļu kā kristīgajā. Katrā kristīgā valstī to skaits, kas no baznīcas izstājušies, ir tūkstoši un miljoni.

Neesot vairs nekādu sirdsapziņas pārmetumu, ja runājot un darbojoties pret kristīgajiem dogma-tiem, kristīgajām kulta formām, pret kristīgās reli-ģijas nesēju — baznīcu. Pat kristīgie paši uzskata kristīgos ētiskos ģimenes, sociālās dzīves un valsts pamatus par uzspiestiem un tos kā svešus elemen-tus mēģina atvietot ar tikumiem, kas sakņojas nā-cionālā gēnuīnā reliģijā. Mūsu dzimtenē, kur kri-stietība sludināta jau gandrīz gadu tūkstoti, senču nacionālos svētkus — Jāņu vakaru svin ar tādu sa-jūsmu un tautas līdzdalību un šo svētku tikumus un parašas tura tik augstus, ka tiem nevar līdzināties nevieni pirmās šķiras kristīgie svētki. Latviešu tau-tas daiņu krājumu daudzi izglītotie uzskata un godā kā latviešu biblii. Mūsu tauta ir sašķelta ap 30 kri-stīgās un nekrīstīgās ticības šķirās un 1930. gadā tādu, kas stāvēja ārpus katras ticības šķiras, bija jau 14.169. Kādi tad ir tie uzdevumi, ko mums uzliek šādi apstākļi? Kur ir atrodama pareiza izeja no šāda visai nožēlojama stāvokļa, kas sagrauj un sabojā tau-tas dvēseli? Ir laiks, ka šo gatavo problēmu liek at-klātas diskusijas centrā. Mēģinājumi šinī virzienā jau izdarīti un tādēļ tādu netrūkst. Šeit gribu no-skaidrot vienu no svarīgākiem reliģijas faktoriem, t. i. nacionālā elementa nozīmi. Tomēr ar to ne-drīkst vājināt vai mazināt vispārcilvēcīgo, kas atro-dams kristīgajā reliģijā.

Lai izvairītos no pārpratumiem, ļau pašā sākumā ir jāpaskaidro, ko mēs gribam saprast ar jēdzieniem: «nācija, nacionāls, internacionāls». Līdz šim nav dota vispār pieņemta šo jēdzienu definīcija. Vārdu nācija pie dažādām tautām saprot un lietā dažādi. Tas ar laika pārmaiņām ir pārmainījies un uzrādījis zināmas attīstības stadijas. Latviešiem, piemēram, vārds tauta sākumā nozīmēja taisni svešu cilti. Ar jēdzienu tauta mēs šeit gribam saprast tādu pirmcilti, kas garā attīstības gājienā zem vienādām klimatiskām un ģeogrāfiskām attiecībām izaugusi par tautu. Tā, sava uzdevuma veikšanai un savas misijas papildīšanai, piedzīvo. vienādu likteni un, pamatojoties savās kopīgās miesas un gara savdabībās un īpatnībās, attīsta kopēju kultūru (tradīcijas, tikumus, tiesības, valodu, mākslu, mītoloģiju, reliģiju).

Katrai tautai ir savas miesas un gara savdabības un īpatnības, ko noteic asinsradniecība. Latviešu ķermeņa konstitūcija, piemēram, ir citāda nekā pārējām tautām, lai gan arī latvieši pieder pie tās pašas indoeiropiešu rases (ķermeņa konstitūcijas savādības norāda arī uz tautas rakstura savādībām (sal. Krečmeru). Individa piederēšanu pie kādas noteiktas nācijas mēs apzīmējam par viņa nacionālītāti. Vienīgi ar nacionālītātes jēdzienu mēs nonākam pie internacionālītātes jēdziena. Tā tad nacionālajam šeit jānozīmē tautiskais un internacionālajam vispārcilvēcīgais. Šinī nozīmē nacionālais nes vairāk reālā, konkrētā, bet internacionālais vairāk abstraktā, pat irreālā raksturu. Pamatojoties uz augšā izteikto, nacionālā reliģija būtu specifisko reliģisko dvēseles iedīglu dziļi izjūsta dvēseles kustība. To ierosina kāds spēks, kas stāv ārpus cilvēka, svētais, un tā attīstas saskaņā ar visu miesīgo un garīgo tautas dzīvi, atrazdama izteiksmi tās parādības formās. Internacionālās reliģijas attīstības un nodarbības lauku turpretim var meklēt vienīgi to īpašību kopumā, kuŗas apzīmējas par specifiski reliģiskām, vispārcilvēcīgām dvēseles īpašībām. Jo individu-

ālais, sociālais, apkārtņē dotais, tipiskais, konkrētais ir nolens volens uzskatāms par nacionālās reliģijas sastāvdaļu. Reliģiskajā dvēselē mums ir jāizšķir, pirmkārt, reliģiskais iedīgļis (a priori), kas parādās vienkārši kā svētbiļība, kura vēl vispirms nav saistīta ar kādu noteiktu objektu. Otrkārt, svētās bailes, ko atmodinājis kāds noteikts objekts, to ievēd svētā pasaulē. Treškārt, ticība Dievam. Vispārcilvēcīga ir vienīgi pirmā, un pēdējā reliģiskā dvēseles kustība. Jo katra cilvēka dvēseles aktivitātei vai nodarbībai jābūt saistītai ar kādu objektu no tuvākās cilvēku apkārtnes, un katra dvēseles saskare ar objektu ir vienmēr individuāla, t. i. šī vārda plašākā nozīmē — individuāli sociāli resp. nacionāli noteikta.

I.

Ar to mēs esam jau norādījuši, ka daži reliģiskā individa dvēseles kompleksi ir nacionāli, daži nenacionāli, resp. internacionāli, vai, labāk sakot, vispārcilvēcīgi.

A) 1. Pie vispārcilvēcīgām dvēseles kustībām visādā ziņā jāpieskaita sekojošās pozitīvās un viņām pretējās negatīvās: mīlestība, atdošanās, ticība, cerība, bailes (resp. godbijība), pestīšanas ilgas, prieka un pateicības jūtas, dzīvības izjūta u. t. t., jo nevienā individā un nevienā ciltī, no kuras izaugusi cilvēce, nav konstatēts emocionālās dzīves jeb vismaz viņas iedīgļa trūkums. Tas pats jāsaka par intelektuālo dzīvi (tieksme kauzāli izskaidrot, veidot priekšstatus, jēdzienus u. t. t.). Racionālais pats par sevi ir visas cilvēku sugas prerogātīvs, jo jaunākā etnoloģija neapstiprina «cīvēces pirmatnējās muļķības pirmstāvokli» (Preuss). Etnologi mums māca, ka voluntātīvais, intuitīvais (pašuzturēšanās tieksme, ritmiska cenšanās pēc kolektīvas kopdzīves, solidaritāte), tāpat kā dvēseles fantāzijas bagātība (personības priekšstats, simboli,

māksla, mīti) pie pirmatnējiem cilvēkiem nav mazāka un niecīgāka, kā pie tagadējiem kultūras cilvēkiem. Šķiet, ka primitīvās dvēseles funkcionēšana nav savos pamatos citāda, kā modernās dvēseles kustības, kā to apgalvoja agrāk. Visi cilvēki ir no vienas cilvēku sugas ar tiem pašiem dvēseles iedīgļiem un dāvanām. Cilvēciskās psiķes vienība runā par labu cilvēces vienībai. Katrs indivīds un katrs cilts ir tikai tās pašas cilvēces, tā paša cilvēcīgā organisma loceklis. Visus cilvēkus saista vienu pie otra un vienu ar otru tās pašas bioloģiskās, fiziskās, fizioloģiskās un psihiskās saknes.

2. Bez tam etnologi (Piem., Pater W. Schmidt: «Ursprung der Gottesidee») un daudzi reliģijas psihologi mums māca, ka cilvēciskās dvēseles formālie reliģiskie iedīgļi ir uzrādījuši arī zināmu materiālu saturu. Tā primitīvie, piem. pigmeju tautas (u. c.) kuŗas stāv, varbūt, uz visvecākās mums pieejamās etnoloģiskās cilvēku attīstības pakāpes, atzīst un godā kādu augstāku būtņi, pasaules radītāju, piesauc to īsā, nenoteiktā lūgšanā un nes viņai pirmdzimtā (varbūt, arī grēku izpirkšanas) upuri.

Pārskatot pirmkultūras izplatīšanos un līdz ar to saistīto ticību kādai augstākai būtņei, pietiekami skaidri redzams, ka mums šeit nav darīšana ar kādu šauru nedrošu pamatu. Ir skaidrs, ka šī ticība ir visvecākās cilvēku kultūras būtiska sastāvdaļa un bija cieši saistīta ar viņiem jau tajā sirmā senatņē, kad atsevišķas grupas vēl nebija viena no otras atšķīrušās. Tā kā šis personīgās augstākās būtnes reliģiskais komplekss ir senš un primitīvs, tad drīkstētu secināt, ka viņš ir arī vispārcilvēcīgs, jo viņu var uzrādīt arī arktiskā, ziemeļamerikāniskā pirmkultūrā, tāpat pie indoģermāņiem un semītiem. Par to, ka šī augstākā būtne nav naidīga dievība, mums garantē viņas īpašības. Viņai pieraksta mūžību, viszīnāšanu, labsirdību, visspēcību, radīšanas spēku. Viņai jāparādās kā tikumiskai likumdevējai, tikumiskai atalgotājai un sodītājai. Tas mums vēlreiz liecina, ka senām primitīvām tautām, resp. visiem cilvēkiem

jau ir bijis «pozitīvs spēks un, proti, spēja veidot vispārējus jēdzienus un sajēgt kauzālās attiecības, atšķirt identisko un nepārveidojamo es — kodolu, personu». Ja mēs vēl pieņemam par pierādītu pirmatnējo cilvēku spēju, atšķirt labo no ļaunā, laist uz sevi iedarboties atklāsmei, lūgties un upurēt, sariņot svinīgas ceremonijas, svētīt dažādus reliģiskus jēgpilnus svētkus, tad esam uzskaitījuši vienu daļu no formālo vispārcilvēcīgo iedīglu satura. Bez tam mēs nedrīkstam aizmirst katrā ziņā nepieciešamos vispārcilvēcīgās reliģijas elementus, kā Dieva tēva komplektu, es un tu attiecības, pestīšanas un nemirstības ilgas. Bet ja nu mēs to visu pārskatām, tad liekas, ka pamatojoties uz kultūrvēsturiskiem datiem, mēs nedrīkstētu runāt par reliģijas nacionāliem faktoriem.

3. Arī kristīgā reliģija, kuŗa sevī pārstrādājusi gandrīz visus reliģiozās dvēseles vispārcilvēcīgos elementus, pūlas visās nozarēs uzrādīt internacionālos elementus.

Visas sektes, visas konfesijas vairās sev uzlikt nacionālus ierobežojumus, viņas savas iekšējās un ārējās misijas darba laukos grib būt pārnacionālas, vispārcilvēcīgas. Šeit iedarbojas attīstības, ekspanšijas, solidaritātes, savstarpējas satiksmes un beidzot, varas princips. Kristīgā mīlestība un pārlicība liek kristīgiem cilvēkiem atgriezt pie Kristus visu pasauli (misijas un bībeles biedrības, kuŗas ir ar un bez politiskām tendencēm). Dinamiskie kristīgās reliģijas sociālītātes un absolūtisma sajūtas motīvi spiež reliģiskās sabiedrības nenogurstoši uzturēt spēkā internacionālos centienus. Vairāk vai mazāk viņas apzinās lielās priekšrocības, kādas rodas no pozitīviem internacionālās, resp. komerciālās, zinātniskās, mākslinieciskās, tehniskās, politiskās dzīves ieguvumiem. Valda pārlicība, ka baznīca ir aicināta sankcionēt internacionālus līgumus un likumus, veicināt taisnību un mieru tautu starpā, jo ar to tiek modināta pasaules izjūta; ar internacionālu audzināšanu tiecas pēc augstākiem tikumiem, augstākas tikumības, labākas dvē-

seles kultūras. Dēļ internacionālās solidaritātes iespaidīgās varas cīnās ne tikai visu tautu un valšķu strādnieki (proletārieši), bet arī darba devēji (kapitālisti). Centieniem pēc solidarās internacionālās varas nav jāstāv pretrunā nacionālai apziņai, kaut arī, piemēram, var tikt citādi novērtētas pāvestu un ķeizaru cīņas, krusta kaņi, tagadējā katoliskā akcija.

Pamatojoties uz sacīto, nebūtu nekādas tiesības aizstāvēt nacionālās reliģijas priekšrocības. Reliģiskās dvēseles kustības, kā to apliecina kultūrvēsturiskie atklājumi un internacionālie kristīgo sabiedrību centieni ir un paliek dvēseles vispārcilvēcīgie iedīgļi, kuņi nodrošina vispārcilvēcīgas reliģijas tiesības.

Un tomēr katrai lietai ir sava otra puse.

B) Katra reliģija ir stipri individuāli sociāli, resp. nacionāli noteikta. P. W. Šmits saka apmēram tā: Skatoties pēc tā, kāds iespaids nāk no kultūras apmindām, arī reliģija pieņem citādu veidu (278. lpp. Ursprung und Werden der Religion). Tā tad vispirms jāapstiprina mūsu apgalvojums ar kultūrvēsturiskiem atklājumiem, attiecē uz sākotnējās augstākās būtnes tālāko attīstību. P. V. Šmits secina apmēram tā:

1. Mātes tiesiskajā agrārajā kultūrā, kur sievietes nozīme palika arvien lielāka, blakus augstākai būtnei izveidojās mātes-zemes kults un mēness mitoloģija. Augstākā būtne uztverta sievišķi, jeb atkal zeme viņai piedota kā meita, māsa, sieva. Izveidojās ētiska duālisma priekšstats (gaišais bija labais, skaistais, bet tumšais reprezentēja mulķīgo, nejauko un slikto). Mirušo kultā, kas uzpeldēja, attīstījās garu doma, animisms, kuņš atspieda atpakaļ augstākā Dieva reliģiju. Pie nomirusā kapa radās jauns upuņa veids, kuņam bieži pievienojās upuņa maltīte (apauglošanās brīnuma asiņainais upuris, pukstošās sirds izraušana, galvas medišana u. t. t.).

Tēva tiesiskajā totēmistiskajā kultūras lokā turpretim parādās citas atbilstošās sastāvdaļas, vispārcilvēcīgā reliģiskā iedīgļa saturīgi elementi. Vīra

ritmu, kopējo stilu. Tikai tauta, ne cilvēce, piemēram, ir bijusi spējīga veidot kādas valodas dzīvo organismu. Internacionālai valodai — modernā internacionālā cilvēka ražojumam — nav nekādas dabīgas organiskskas iekšējas vienības, viņa ir mēhaniska konstrukcija bez dzīvības saknēm, bez dinamiskā augšanas spēka, bez sava paša dzīvas likumības. Internacionāla valoda ir nedzīva zīmju sistēma, patvaļīga nomenklātūra, kuŗa var būt lietderīga, ja pat panesams satiksmes līdzeklis tik ilgi, kamēr to atvietos cita, varbūt, labāki konstruēta. Viņai nav nacionālās valodas noslēpumainā vara, kur katra skaņa sajūsmīna un aizgrābj, modina un apgaro, paceļ un satriec, un liek vibrēt simtām dvēseles kustībām. Nacionālā valodā dzīvo un darbojas visa dvēsele, tautas lūgšana ar viņas miesīgām un garīgām savādībām un īpatnībām, kuŗās dzird viņas likteni, jauž viņas vēsturi, viņas pasaules un dzīves uzskatus, viņas reliģiju un mākslu, jūt viņas nacionālo apziņu un viņas uzdevumus. Šādu veidojumu cilvēce nav spējusi radīt. Tā tad ģēniāli radīšanas spēki pieder nācijai, ne cilvēcei. Jau iepriekš jāsaka, ka attiecības starp nacionālo un internacionālo valodu pilnīgi atbilst attiecībām starp nacionālo un internacionālo reliģiju.

3. Mēs zinām no socioloģiskās psiholoģijas, ka tikai, tā saucamais, nācijas kolektīvgars var radīt stipras tradīcijas, dzīvi veicinātājus tikumus, nesalaužamas tiesības. Nav ilgstošu internacionālu tradīciju un tikumu. Internacionālie valsts ligumi, konvencijas, tiesības nestāv pāri laikam. Tos var aizmirst, lauzt un atjaunot. Tiem tikai tad ir spēks, ja gadījumā kāda ārēja spēcīga vara tos atbalsta. Tie ir teorētiski, matēmatiski aprēķinātas, ne organiski izaugušas nepieciešamības. Tautas tradīcijas ir ar cilti saaugušas miesīgi un garīgi. To mūžs ir garāks, kā pašu šo atsevišķo cilšu formālais mūžs. Viņas var aiziet bojā, jeb pievienoties kādai lielākai asinsradniecīgai ciltij, pat pavisam svešai tautai (prūši un ģermāņi), bet viņu vecās tradīcijas paliek

dzīvas vēl gadusimtenus. Tā tad tikai nācijas radītāji spēki ir tie, kas radījuši īsto kultūru, vai nu tas ir ētiskā, reliģiskā, vai mākslas dzīves laukā. Tie arī noteic viņas izcelšanos, spēku un ilgumu. Internacionāliem veidojumiem pat vienmēr bijuši nacionāli pirmsākumi (piemēram, kristīgās reliģijas mesijas idejas izcelšanās ir jūdaistiska israēlītiska, eņģeļu pasaules — persiska, satisfakcijas teorijas — germāniska).

Katrai gleznai, katrai dabas ainavai ir tikai tāpēc vērtība internacionālajā pasaulē, ka tās sevi slēpj nacionālās savdabības. Māksla visos tās nodarbības laukos var mūs iejūsmināt un aizraut, ja viņa ir nacionālas dvēseles ritma mazāk vai vairāk ģeniāls atdarinājums. Tā, piemēram, čehu komponists Smetana, vai krievu Musorgskis ir tikai tāpēc pasaules slaveni, ka viņi ir caur un cauri nacionāli, t. i., ka viņi savās kompozīcijās mums sniedz savas tautas dvēseli. Tautas dziesmu motīvi plūst no nekad neizsikstošiem brīnumpilniem radītājiem tautas dvēseles avotiem. Gotika ir tikpat nacionāla, kā romāņu bicantiskā māksla, lai gan viņu būves atrodamas visās kultūras zemēs pie visām kultūras tautām.

Bet kāpēc dvēseles durvis tik viegli atveras svešam, un kāpēc svešo uzņem pat ar sajūsmu? Vai tikai īsti nacionālais nav internacionāls? Modernās pasaules internacionālā satiksme šeit sniedz tikai satiksmes un starpniecības iespējamības. Atbildi uz šiem smagajiem jautājumiem rodam jau augšā minētajā apgalvojumā. Visi cilvēki ir vienas sugas, cilvēcīgās dvēseles iedīgļi ir identīti pie visām tautām, līdzīgi bioloģiskiem likumiem, asinscirkulācijai, muskuļu un nervu sistēmai (ritms), līdzīgi cilvēciskā prāta psiholoģiskām spējām (skaņas, krāsas u. t. t.), līdzīgi līdz šim vēl noslēpumainiem zemapziņas un vīrsapziņas vēzieniem (mierīgums, miers, lēciens, ekstāze, ilgas, harmonija u. t. t.). Šie vispārcilvēcīgie iedīgļi, subjektīvie faktori gaida savus ierosinājumus. Bet dvēseles stīgas var aizkustināt tikai ob-

jektīvi faktori. Ierosinātais, objektīvais faktors savā veidā, kāds viņš parādās savā apkārtnē, katrā ziņā vai nu pats, vai process, kuŗu viņš izsauc, ir individuāls, resp. sociāls, nacionāls. Un tā kā abu faktoru situācijas ir neizmērojami atšķirīgas, tad arī cilvēcīgā gara reakcijām jābūt atšķirīgām un daudzveidīgām.

Pamatojoties uz šīm atšķirībām, mums ir dota iespēja izskaidrot individa īpatnības un savdabības. Bet individuālitate visādā ziņā sakņojas sociālītātē, tāpat kā individs. Mākslas ražojums ir individuāla sociāla parādība, kuŗa rod savu paplašināšanos, aicinājumu un pavairošanos radniecīgo nāciju aprindās. Tā tad, kāds nacionāls mākslas ražojums var atrast vietu kādas svešas nācijas locekļa dvēselē, pamatojoties uz vispārcilvēcīgiem iedīgļiem; viņš pat var kļūt patīkams, kā dvēselē snaudošu, neno-gurstošu, caur situāciju radušos reakciju ierosinā-tājs, jo tas, ko dvēsele no savām potenciālām iespē-jamībām atmodina, ir patīkams. Kāda nacionāla kompozīcija ir nācijas loceklim asins un būtības rad-niecīga, turpretim kādas svešas nācijas locekļis to bauda ar savas individuālitates un nacionālitates transparentu. Kompozīcija savā būtībā nav nenācio-nāla, lai gan viņa ir modinājusi internacionālu inte-resi.

4. Taisni tas pats jāsaka par reliģiju. Reliģisko dvēseli modina un noteic individuāli, objektīvi sociāli un nacionāli faktori.

Reliģijas psiholoģijas voluntārais socioloģi-skais virziens apgalvo, ka primitīvo cilvēku domā-šanu būtībā iespaido kolektīvitāte, jo cilvēks jūtas vienāds ar to grupu, kādā viņš dzīvo. Visi dvēseles stāvokļi, sevišķi uztraukuma, gaidu, cerību, baiļu afektīvistāvokļi, kuŗi nereti var kāpināties pat līdz hallucinācijai un illūzijai, ir kolektīvi, t. i. viņi radušies no individa un visas grupas sajaukuma. Līdz ar to arī reliģija esot kolektīvs fainomens, kuŗu var uz-skatīt par masas vajadzībām un radījumiem. Sevišķi

šis kopiespāids parādotes mācībā un kultā. Tā tad kolektīvais ir noteicējs.

Materiālistiskie socioloģiskie pētnieki sevišķi izceļ materiālos, oikonomiskos, sociālos un poliitiskos faktoros. Kārlis Markss tak teica, ka sociālos, poliitiskos un garīgos (tā tad arī reliģiskos) dzīvības procesus noteic materiālās dzīves produkcijas veids. Nav nekāds brīnumš, ka vēlāk viņa sekotāji teica, ka pirmie sociālās reliģijas pamati esot atrodami kara attiecībās, cilšu apvienošānās, sevišķos saimnieciskos darba dalīšanas apstākļos, un ka reliģijas saturam un virzienam ir svarīgas sabiedriskās šķiru cīpas, izglītības pretstati, preču produkcija un tirdzniecība. Viņi apgalvoja, ka visa reliģija neesot nekas cits, kā «to ārējo spēku, kuři valda cilvēku ikdienas dzīvē (tā tad dabas spēku), fantastisks atspoguļojums cilvēku galvās». Lai gan mēs nekad nebūsim spējīgi atzīt šos apgalvojumus pašos pamatos, nevar tomēr paiet garām vienai daļai patiesības, kuŗu tur atradīsim. Viņu nosaukto faktoru nozīme, sevišķi kulta un ceremoniju izpildīšanā, ir vienmēr un visur bijusi liela. Reliģiju līdzī noteic ne tikai oikonomiskā sociālā apkārtne, bet arī solārās, lunārās, astrālās parādības, klimatiskie atmosfairas un ģeografiskie apstākļi, pat faunas un floras īpašības. Šie faktori katru dienu parādās kā vispārcilvēcīgās dvēseles iedīgļu ierosinātāji. Tie ir vairāk vai mazāk darbojušies līdzī pie kādas tautas miesīgās un garīgās (tā tad arī reliģijas) tapšanas. Ar to puslīdz var izskaidrot, kādēļ visi šie faktori ir ielauzušies reliģijas robežās un izpelnījušies tik lielu ievēribu. Šeit atrodas nacionālās reliģijas smalkās šķiedras un pati nacionālītāte, par kuŗas godu, brīvību cilvēks ir gatavs ziedot savu dzīvību. Reliģijas nacionālos faktoros ir paslēptas lielas neapreķināmas vērtības. Bet mēs zinām, ka cilvēkam vērtīgais paliek par vērtību tikai ar paša pārdzīvoto īpatnību (Bēts). Ja reliģijā pārdzīvo savu īpatnību, tad reliģiskā pārliecība ir stipra kā klints, t. i. saistīta ar visu cilvēka eksistenci.

C. Arī tīri psiholoģiskie reliģiskās dvēseles pētījumi ved mūs pie pārliecības, ka vispārcilvēcīgie iedīgi savā darbībā ir individuāli, sociāli, resp. nacionāli noteikti.

1. Domāšanas psiholoģijas mācīti, mēs redzam, ka formālā domāšana ir noteikti vispārcilvēcīga, bet domāšanas izdomājums, materiālais domāšanas saturs ir noteikts no individuāliem sociāliem faktoriem. Visi atradumi, noģiedumi un priekšstati ir caur un cauri individuāli sociāli veidojumi. Tikai jēdzieni un idejas drikstētu celt prasību uz lielāku vispārību. Bet tā kā cilvēcīgā domāšana ir priekšstatīga un eidetiska, tad jēdzieni arī ir atkarīgi no domāšanas faktu pasaules, tā tad arī individuāli un sociāli noteiktā. Beidzot, visaugstākās jēdzienu katēgorijas paliek par vienkāršiem kārtības principiem, kuŗi palikuši par abstraktiem, bez satūra, tukši (piemēram, cilvēce). Visi domāšanas veidojumi ir atkarīgi no individa kultūras līmeņa, no viņa apkārtnes, no viņa tautas attīstības pakāpes. Pie tam mums jāievēro, ka formālais jēdziens paliek tas pats pat gadu simtus, bet tā saturs mainījies līdz ar tautas kultūrvēsturiskiem apstākļiem un viņas valodu. Reliģiskie jēdzieni, līdzīgi pašai reliģijai, atrodas pastāvīgā pārveidošanās procesā, kuŗš ir atkarīgs no tautas dzīves struktūras. Latviski, piemēram, apzīmējuma «dievs» saturs ir mainījies, piemēroti attiecīgās kultūras ideoloģijai, sirmā senatnē dievs nozīmēja kaut ko mirdzošu (varbūt neutrum); animistiskā pasaules uzskata iespaidā viņš dabū dzīvas būtnes nozīmi, kaut ko garam līdzīgu; kultūras lokā, kur valda tēva tiesības saules, debess, patriarchālā lopkopju kultūras (manisma) debesu tēva sajēgumu. Vēlākā tautas attīstības periodā jēdziens «dievs» satur dažādus sajaukumus, vai nu sakarā ar mēneša, saules, pārkoņa dievināšanu, vai ar atsevišķu tautas slāņu un viņu nodarbošanās (zemnieka, zvejnieka, jūrnika, gana dievs) ideoloģiju. Taiā grūtajā laikā, kad tauta bija nogrimusi gandrīz pilnīgā verdzībā, dievs ir palicis par «dieviņš, mīlais die-

viņš». Viņš bieži parādās taisni kā ubagotājs (diedelnieks). Līdz ar tautas pāriešanu kristīgā ticībā, dievs pieņem pamazām kristīgā Dieva jēdziena saturu. Tā kāda jēdziena saturs mainās, kā mēs to redzējam pie iepriekš minētās primitīvo tautu augstākās būtnes. Tikai matēmatiskām un loģiskām zinātnēm var būt vispārcilvēcīgi internacionāli jēdzieni un tās var veidot abstraktas sistēmas, bet reliģijas zinātnes un reliģija nekad nevar paļauties tukšu jēdzienu likumiem. Reliģija ir visu faktoru (psīhisku, vēsturisku, metafizisku) sintētisks sakopojums (Bēts). Reliģiozītaei nepieciešams īsts pārdzīvojums, kur es uzņem sevī visu dzīvi un dvēsele kļūst aktīva. Reliģijai ir pašai sava iekšēja loģiska nepieciešamība (salīdzini matēmatisko, loģisko un reliģisko vienības). Lai gan reliģiskie jēdzieni nepieder matēmatisko un loģisko jēdzienu katēgorijai, tomēr jāpielaiž, ka tie tiecas uz internacionālītāti un prasa sev zināmu vispārderīgumu. Tādēļ teoloģija un reliģijas zinātnes var, ja viņas ir reliģiskas, jēdzieniskas sistēmas, apzīmēt zināmā mērā un veidā par internacionālām. Paliek tikai jautājums, vai varētu, varbūt, nākt tāds laiks, kur būs tikai viena vienīga vispārcilvēcīga teoloģiska zinātne. Laikam gan nekad.

Bet pagaidām pielaidīsim, ka teoloģija ir internacionāla, reliģija pilnīgi nācionāla.

2. Ņemsim vienu piemēru no racionālās psīholoģijas. Ēmocionālās dzīves saturs ir, bez šaubām, stipri individuāls un smel spēku no nācionālsociāliem elementiem. Šim apgalvojumam pretrunīgs ir kristīgās mīlestības sajēgums un viss, kas ar viņu stāv sakarā, piem., tuvākā, tālākā, ienaidnieku mīlestība, piedošanas jūtas, humānitātes ideāls, kosmopolītiskās augstsirdības sajūta. Jā, cilvēka bez mīlestības nemaz nav. Tā ir vispārīga cilvēciska dvēseles kustība, vai nu tā parādās kā individuāla, sociāla, universāla, vai arī to apzīmē kā seksuālu, erotisku jeb egoistisku, altruistisku, garīgu un reliģisku. Visur mana tās pēdas. Bet atrast, definēt to pašu līdz šim nav bijis iespējams. Tās dinamiskais

spēks neļaujas ieslēgties racionālos rāmjos. Daži kristīgi cilvēki to pat identificē ar Dievu, lai to varētu atstāt reliģiskai transcendentai sfairai. Mīlestība romantiķi dzen uz pilnīgu internacionālītāti, turpretim dedzīgo patriotu mudina mīlēt tikai savu tēvu zemi. Mīlestības jēdzienā sastopamies ar vislielākām pretrunām. Varbūt, būtu prātīgāki nelietāt abstrakto substantīvu mīlestība, labāk turēties pie tās konkrētā verba, kā to dara seno latviešu dainas. Mīlestībai kā tukšam, abstraktam jēdzienam, lai gan vispārcilvēcīgam, maz kopīga ar kristīgo, darbīgo mīlestību. Kristīgums ilgojas mīlestības, kuŗa ir arī aktīva. Bet ja mīlestība ir aktīva, tad tās darbības lauks ir individuāls, sociāls. Pats par sevi saprotams, ka aktīvā mīlestība aiz nacionālītātes nekad neatstums tādu svešas nācijas locekli, kuŗam vajaga palīdzības; tā var vajadzības un izņēmuma gadījumos abstrahēties no savas nacionālītātes, bet nekad nevar palikt nenacionāla.

Tā kā psiholoģija nav spējīga analizēt dvēseles kustības, kuŗas izsaukusi individuālā, sociālā un universāla mīlestība dažādās situācijās, tad mēs nedrīkstam dot matēmatiski konstruētu spriedumu par tās nacionālo noteiktību. Tomēr tādēļ, ka nav noliedzams tās subjektīvais parādīšanās veids, mēs to nedrīkstam pieskaitīt dziņas spēkiem, internacionālītātei.

3. Arī atklāsmes reliģijas piekritējiem nav nekāda pamata sacelties pret nacionālo reliģiju. Pats par sevi saprotams, ka atklāsmē, kā mums to māca reliģijas parapsiholoģija, līst pār cilvēkiem (ne cilvēci) kā lietus uz zemi, kā saules stari pār mežiem un pļavām, bez saņēmēja piekrišanas vai nolieguma. Mums jāpielaiž, ka Dieva atklāsmes notiek bez cilvēka līdzdarbības un gribas, tikai pēc Dieva lēmuma. Tās ir reliģiskās dvēseles spontānas kustības, ko ierosina universāls faktors. Bet reliģijas vēsture apgalvo, ka revelācija savos dažādos parādīšanās veidos tikai tur atrod īsto pamatu, kur «laiks bija piepildīts», kur tai labvēlīgi noteikumi, kur pēc tam

uzziedējusi kultūra un cilvēki palikuši pret to ieņēmīgi. Arī revelācijai vajaga atbilstošu trauku, kur tā var izliet savu saturu. Tā ir radītāja, pestītāja griba. Atklāsme ir nacionāli noteikta. Viss notiek pēc no Dieva paša noteikta tautas likteņa, kuŗas locekļis ir atklāsmes saņēmējs. Tā tas notika ar reliģijas dibinātājiem Mozu, Muhamedu, Budu, tā ar Jēzu Kristu, tā ar kristīgās baznīcas reformātoriem. Viss jaunais, kas mums paver jaunus ceļus un mērķus un ļauj vecas tradīcijas, var dzimt tikai tautas klēpī.

4. Kā pierādījumu tam, ka katra reliģija ir nacionāli noteikta, jāpieved kults ar viņa dažādām svētām ceremonijām. Katrai primitīvo tautu reliģijai ir pašai savs kults, t. i. savas nacionālas kulta formas, individuālas, sociālas lūgšanas, upuŗi un svinīgas ceremonijas. Cilvēku attiecības pret saviem dieviem un dievu pret cilvēkiem ir individuālas sociālas. Jaunatnes iesvētīšana, kur parādās jaunības sociālā, tikumiskā un reliģiskā gudrība un krietnums, naktsliturģijas (pie negrītiem), stieptas ceremoniozas lūgšanas svinības, dažādie teksti (piem. vaŗavīksne, bultu ceremonijas) ar pirmā vietā stāvošo pirmdzimtā upuŗi (t. i. pirmo medījumu un augu ziedošanu), visi ir cilts sociāli, resp. nacionāli. Mūsu pozīcijas nevar satricināt apstākļis, ka daži kultūrvēsturnieki konstatējuŗi subjektīvas, individuālas, spontānas bezveida un bezvārda lūgšanas (pirmeskimosi un angonkinu ciltis) un pie dažām pirmtautām upuŗu iztrūkumu.

Pretim mūsu pūlēm izcelt kulta nacionālo noteiktību, pieved vēl augstāko būtņu kultūras trūkumu pie dažām primitīvām tautām. Bet tā kā domāšana vienmēr ir priekšmetīga un eidetiska, cilvēku griba un jūtas nekad nevar būt bez kāda objekta, un tā kā satiksmei ar reliģisko objektu ir jānotiek mazākais lūgšanas, cienīšanas, atzīšanas, pateicības veidā, tad psiholoģija ir tā, kas neļauj iedomāties reliģiju bez kulta. Pie ŗi paŗa rezultāta ir nonākuŗi arī kultūrvēsturnieki. Ja augstāko būtņu kults vēl

visur nav sastopamas ciešu rītu un ceremoniju veidā, tad tomēr primitīvie pastāvīgi piesauc un godina augstāko būtni. Tā tad, mums nav nekāda pamata atzīt augstāko būtni kulta trūkumu un pievest kā sastāvdaļu vispārcilvēcīgai (internacionālai) reliģijai. Katrai reliģijai ir savs kults, un kulta formas ir vienmēr noteiktas individuāli sociāli, resp. nacionāli. Tā kā visus veidus, kādos parādās reliģija, noteic individuālsociālisms un «sociālnacionālisms», tad jājaūtā, cik liela var būt kāda reliģiska sabiedrība, t. i. vai var pastāvēt lielas nacionāli noteiktas reliģijas sabiedrības? Visu cilvēci tā sevī uzņem nevar, jo cilvēce nav viena nācija, un visas tautas nedzīvo vienādās attiecībās un apstākļos, nav bijis visām tas pats liktenis, tā pati vēsture. Bez tam mēs zinām no vēstures, ka valstis, kuŗas nav veidotas no vienas nācijas un kur galvenai nācijai verdzībā padotām tautām nav bijis savaš patstāvības, nav arī bijuši nekādi organiski veidojumi un nav varējušas ilgi pastāvēt, piemēram, lielā Romas valsts un jaunākā laikā ķeizariskā Krievija u. t. t. Tikai nacionālās valstis ir sekmīgi veikušas savu misiju un uzdevumu pret citām tautām, ar kuŗām viņas stāvējušas sakarā. Tāpat tas ir ar nacionālām reliģijām.

Katras reliģijas dziļākais sociālais pamats ir es un tu attiecības, kuŗās viens ir ņēmējs, otrs devējs. dāvinātājs (Dievs un cilvēks). Vislielākā dāvana, ko cilvēks var saņemt no sava Dieva vai no cita cilvēka, ir iekšējs dvēseles miers, attiecībā uz viņa reliģiskām vajadzībām. Patecībā un mīlestībā viņš saņem šo viņa attiecībās un apstākļos baudāmo laimi, lai to ar patecību un mīlestību dāvinātu tālāk citiem cilvēkiem. Tā rodas tiešām patiesa, dabīga reliģiska sabiedrība. Cik cilvēku var piedalīties šajā smalkajā reliģiskā es un tu attiecībā? Līdzšinējie etnologu pētījumi liecina, ka savus krāšņākos ziedus reliģija devusi vienas cilts, resp. vienas tautas apjomā. Tā tad lielākā reliģiskā sabiedrība drīkstētu būt tauta, lai gan reliģijas psihologi ir vilkuši daudz mazākas robežas reliģiskās es un tu attiecības plaukšanai (piem. ģimene).

Bet kristīgā reliģija savu misiju saskata taisni tur, ka visas tautas jānoved pie apgaretajām es un tu attiecībām (tēvs — bērns, Dievs — dvēsele). Liekas, ka šis ideāls, kuram seko jau divi tūkstoši gadus, nav devis cerētos panākumus. Kristīgās tautas to ir daudzreiz brutāli un zemi laužušas. Pamatā šai bēdīgai vēsturiskai parādībai bieži vien ir baznīcu internacionālitate. Vienīgais ceļš uz cēlu internacionālītāti ved caur patiesi istu, cēlu nacionālu reliģiozītāti.

II.

Nacionāli dārgumi sniedz nesalīdzināmi daudz vairāk dzīvības spēka reliģijas attīstībai un nospirināšanai tautas masās, nekā internacionāli reliģijas sabiedrību centieni. Katra tauta ir instruments Dieva rokās ar zināmu mērķtiecīgu uzdevumu. Tautai no Dieva dotās noslēpumainās gara dāvanas (charisma) atklājas tautas dvēseles radītājās kustībās. Tādēļ arī tautas tradīcijas ir tik dzīvas, svaigas, konkrētas un ar tādu spēcīgu oriģinālītāti apdāvinātas, ka spontāni līdzī aizraujas jaunradošā aktivitātē katrs, kurā dvēseli skar viņu dvesmas.

1. Inspirētā tautas dvēsele velk mūs ar noslēpumaī varu sava īpatnējā ritma iespaidā. Šis ritms ir radījis savu īpatnēju izteiksmes (valoda, pantomīka, tautas dejas), tautas mākslas (tautas dziesmas, skulptūra, pasaka, teika, sakāmi vārdi), tautas ētikas (tikumi, parašas, tiesības, ēdieni, apģērbi), tautas reliģijas (mīti, ceremonijas, kultī) veidus. Visā nacionālā kultūrā mēs jaužam dzīvas dvēseles kustības un ar to tiešu Dieva tuvumu. Bet ķermenis, kurā realizējies cilvēces kolektīvais radīšanas spēks, ir palicis līdz šim tikai zinātnisku sistēmu (filozofijas, loģikas, ķīmijas, matemātikas) teorija, tāpat mākslas lauku izmeklējumū, teoloģijas (ētikas, aistētīkas) un visu komerciālo, politīsko un tehnīsko aprīndu lielo sasniegumu teorija. Šis internacionālais ķermenis ir bez dzīvības, viņš ir padarīts matemātiks un tech-

nisks. Viņš ir konstruēts veidojums, ne dabīgi organizēti šūniņu audi. Visur, piemēram, kur modernais mākslinieks, vai nu tas būtu poēzijā, mūzikā vai skulptūrā, glezniecībā u. t. t., maksās nodevas teorijai, tur māksla būs bez dzīvības, tā zaudē savu tipisko, tuvojas dekadencei, matēmatiskiem tēliem (futūrisms, kubisms.) Teorētiskai mākslai nav spēka iejūsmināt, pacilāt, tīrīt, dziedināt, aplaimot, apgarot cilvēku. Tās iedarbību varētu salīdzināt ar ātri pārejošo apreibinošo sajūsmināšanos par modes produkcijām jeb ar teorētizējošiem aukstiem kosmopolītiskiem, likteņa sodīto internacionālo, tēviju zaudējušo pasaules pilsoņu centieniem, jeb ar tādas ētikas priekšrakstiem, kuŗus diktē prāts un kuŗa pazīst tikai baušļus un pienākumus, bet kuŗai jāignorē dažādas brīnišķīgas dvēseles kustības. Internacionālā ētika nespēj palīdzēt cilvēkam viņa maldu ceļos, nespēj jaunus ceļus atrast, jaunus ceļus radīt, nespēj grimstošam iedot jaunus morāliskus spēkus. Tāpat tas ir ar internacionālo reliģiju. Viņa ir pārāk teorētiska, pārāk sistēmatiska un tādēļ pārāk nabaga un auksta, bez iekšējas dzīvības. Viņai trūkst iekšēja es un tu attiecība, tēva mājas mīlestība, sociāla, individuāla savstarpēja palīdzības sniegšana, kuŗa spēj nest lielus upurus. Viņai trūkst reliģijas dzinuma šūna, t. i. ģimene, pār kuŗu tēvs-Dievs lej savus pirmos atklāsmes starus, kur uzvaroši pārdzīvo un pārcieš priekus un bēdas, nāvi un dzīvību, uzņēmību un šaubas, ticību, cerību un mīlestību caur tām svētām saitēm, kuŗas sējusi ģimenes reliģija ap viņas locekļiem. Teorijas, resp. internacionālas reliģijas klēpī indivīds, kas cieš un cīnas, nekad nevar pārdzīvot šo svētījošo spēku. Isrāeļa tautas reliģija mums rāda, ka nacionālai reliģijai ir visi šie reliģiskie atspirdzinātāji spēki. Daudzi tūkstoši gadi — līdz pat mūsu dienām — sargā viņas stiprumu un intensitāti. Visās grūtās likteņa triecienu stundās viņa uzturējusi dzīvus indivīdu un visu tautu. Vajātās tautas sīkstumu var izskaidrot tikai ar nacionāli noteikto reliģiju. Nacionālie tikumi, nacionālās reliģiskās kulta formas, rīti, ceremonijas pie šīs tautas ir

parādījuši savu nemaldīgo spēku. Viņas varoņi, uzpurēdamies, cīnījušies kā reliģiski patrioti un daudzi no viņiem ziedojuši tēvu zemei savu dzīvību. Tas viss ir brīnišķīgs apliecinājums nacionālās reliģijas varai. Kas mums varētu pierādīt pretējo? Arī kristīgā reliģija, ja tikai viņa cik necik saskaņo savas intereses ar tautas nacionāliem centieniem, ir bijusi spējīga apgarot lielus ticības varoņus, kuri tai pašā laikā ir arī tautas patrioti, un likt tautas sirdij karstāk pukstēt par šiem reliģiskajiem vīriem un viņu ideāliem. Mums nav vairs jāmeklē citi piemēri. Čechu reliģiskie nacionālie husitiskie varoņi upurēja reliģiskai nacionālai lietai visu savu labumu un mantu, savu miesu un dvēseli. Vai Lutera piekritēji un pārējie reformātori nestāv tai pašā savas reliģiskās nacionālās apgarotības augstumā? Vai viņiem visiem nebija panākumi?

2. Nav nekāds brīnums, ka dažas reliģiskas parašas, tikumi, dažas kultūras formas un pat reliģiski priekšstati, neievērojot kristīgās reliģijas ieviešanu, uzglabājas cauri vairākiem gadu simtiem, jo nacionālās reliģijas saknes nestāv atsevišķi, bet ir stipri un dziļi saaugušas ar visām citām tautas dvēseles kustībām. Vēsturnieki (Latvieši 218. lpp.) konstatē, ka latviešiem vēl septiņpadsmitā gadu simtenī «vajagot būt tvīkušiem paganiskā aklumā, elku kalpībā un mānticības tumsā.» Seno latviešu mirušo kults atrod vēl tagad šur un tur piekritējus. Daudzi vēl tagad godina likteņa dievi Laimu, lai gan to tagad vairāk jauc ar Marijas kultu. Min vairākus iemeslus šīs parādības izskaidrošanai. Bet viens no tiem varētu būt kristīgās reliģijas nenacionālā noteiktība. Protams, ka šeit lielu lomu spēlēja politiski, sociāli, oikonomiski apstākļi. Bet mēs nedrīkstam palaist bez ievēribas reliģiskās pārliecības. Piemēram, seno latviešu reliģijas optimisms stāv tautas dvēselei daudz tuvāk, kā kristīgās reliģijas pesimistiskā puse. Latviešu «miļo dievu» nedrīkstēja aizvietot ar jūdu atriebības pilno dievu; «citas saules valsts», kur cilvēki pēc nāves turpina savu dzīvi,

vairāk atbilst latviešu dvēselei, kā elles priekšstats. Seno latviešu tautas tradīciju (tautas dziesmu) ētiskās prasības stāv gandrīz uz vienas pakāpes ar kristīgās morāles likumiem. Redzams, ka senie latvieši neko nav darijuši bez un neko pret reliģiju. Turpretim kristīgie cilvēki, lai gan viņiem galvenā prasība ir mīlestības noskaņojums, vairāk likuši valdīt varai un juridiskai taisnībai. Mums gan nav pie rokas nekādi statistiski dati un skaitļi par nacionālās reliģijas piekritēju tikumīgiem vai sociāliem pārkāpumiem, bet augstā tikumība, piemēram, pie tagadējās pīmeju tautas, ļauj mums apgalvot, ka primitīvo tautu tikumība ir stāvējusi ļoti augstu. Kristīgie kultūras cilvēki bieži ir samaitājuši savu tikumisko reliģisko raksturu.

3. No šī viedokļa reliģiskais sinkretisms var atrast zināmu attaisnojumu. Ne reliģijas jēdziens ir reliģijas galvenā lieta, bet gan meklētājās dvēseles sajūsmā. Vispēcīgā glābēja roka ir izradījies par palīdzīgu dažādā veidā ar dažādu personu starpniecību, rīcību un piedzīvojumiem. Romas katoļu baznīcai nevar noliegt dziļu tautas psiholoģijas pazīšanu, jo viņa ir ļoti uzmanīgi, pat saudzīgi izturējusies pret vecām tautas tradīcijām, ja pat daudzas no tām asimilējusi. Tā tad jāuzsver: ir jāsaudzē un jāveicina tas nekristīgo tautu labais, kas atbilst vispārcilvēcīgiem reliģiskiem dvēseles iedīgļiem, jeb var būt derīgs, veicinātājs, jo ar to kristīgai reliģijai saglabājas nacionālā noteiktība un viņa var palikt garīgi stiprāka un dzīves spējīgāka.

Tā nav jaunāko laiku problēma, turēt godā nacionālās savdabības, mēģināt cieši vienot kristīgo pasaules un dzīves uzskatus ar tiem, kas kādā noteiktā nācijā jau ir, vest kristīgo patiesību nacionālā veidā tuvāk nacionālām vajadzībām. Var minēt jau dažus vairāk vai mazāk laimīgus šīs problēmas atrisinājumus, piemēram, armeņu, bulgāru, krievu, abešiņu u. t. t. nacionālās baznīcās. K. Hāze raksta: «Tauta, kas ir īsti tauta, ir tik spēcīgi individuāla būtne, ka tā ar laiku uzspiež zināmas savdabības arī

baznīcai, kuŗa neatzīst ne jūdu, ne grieķi. Tādēļ arī romas katoļu baznīca vienmēr vairāk sadalījusēs nacionālās baznīcās.» M. Luters savā laikā veda kristietību tuvāk ģermāņu dvēselei. Pēc pasaules revolūcijas čehu garīdzniekis Farskis saprata neizsakāmo čehu tautas prasību pēc nacionālas čehiskas katoliskas baznīcas un dibināja tādu, kuŗa tagad jau satur apmēram trīs miljonus locekļu. Tas, ka gandrīz visās kultūras valstīs runā par nacionālu reliģisku kustību, nav dažu cilvēku kāre pēc oriģinalitātes vai jaundibināšanas, bet gan prasība palīdzēt tautai, lai tā stiprāk, ātrāk un dzīvāk, nekā tas līdz šim noticis, satvertu kristietības sniegto pestīšanu. Tās nācījas, kuŗas var būt priecīgas, ka viņām ir savs nacionāls varonis, izved attiecīgās reformas ātrāk un vieglāk, kā tās, kuŗu nacionālie varoņi nav izcīlās reliģiskas personības. Taisni čehi stāv šinī ziņā daudz priekšā citām tautām. Tādēļ arī jaunās čehiskās katoliskās baznīcās iespaids ir tik liels.

Daudz valstīs modusies apziņa, ka tautas izvešošānās var nākt tikai no nacionālās kristīgās baznīcas. Lai šo mērķi sasniegtu, M. Luters lika skanēt vācu baznīcas dziesmai, A. Dīrers pārveidoja bībeles tēlus ģermāniskus, J. S. Bachs deva vācisku baznīcas mūziku. Ir taisnība, ka Luters, Kants, Bismarks, Ģēte veidoja stipri ģermānizētu kristietību.

Nav nekāda pamata žēloties par to, ka nacionālā valstī nacionālīzē kristietību, jo kristīgā dogmatu veidošanās izvesta hellēnīzēto kristiešu un romiešu, kas reliģisko dzīvi uztvēra tiesiski, iespaidā. Bonus uzsāka cīņu pret visu izmocīto, nedabīgo, māksloto un tādēļ bezspēcīgo, lai izceltu kristietības dzīvumu, patiesīgumu un krietnumu.

III.

Beidzot mēs varam vilkt dažas līnijas ceļam, pa kuŗu jāiet, lai paceltu tautu starpā kristīgo reliģiju.

1. Reliģīskie iedīgļi apriori atrodami visos cil-

vēkos un tautās. Tie ir augsti cienījami kā vispārcilvēcīgi, resp. internacionāli reliģijas elementi.

2. Kristīgajiem pamatā motīviem, kā reliģisku iedīglu pirmajiem izpaudumiem, ir tiesības uz nacionālo vispārīgumu, jo tie ir atrodami (vairāk vai mazāk) katrā nacionālā reliģijā.

3. Dogmatu ārējā veidošana un kulta formas (un to ritms) pēc iespējas jāpakļauj nacionālām prasībām.

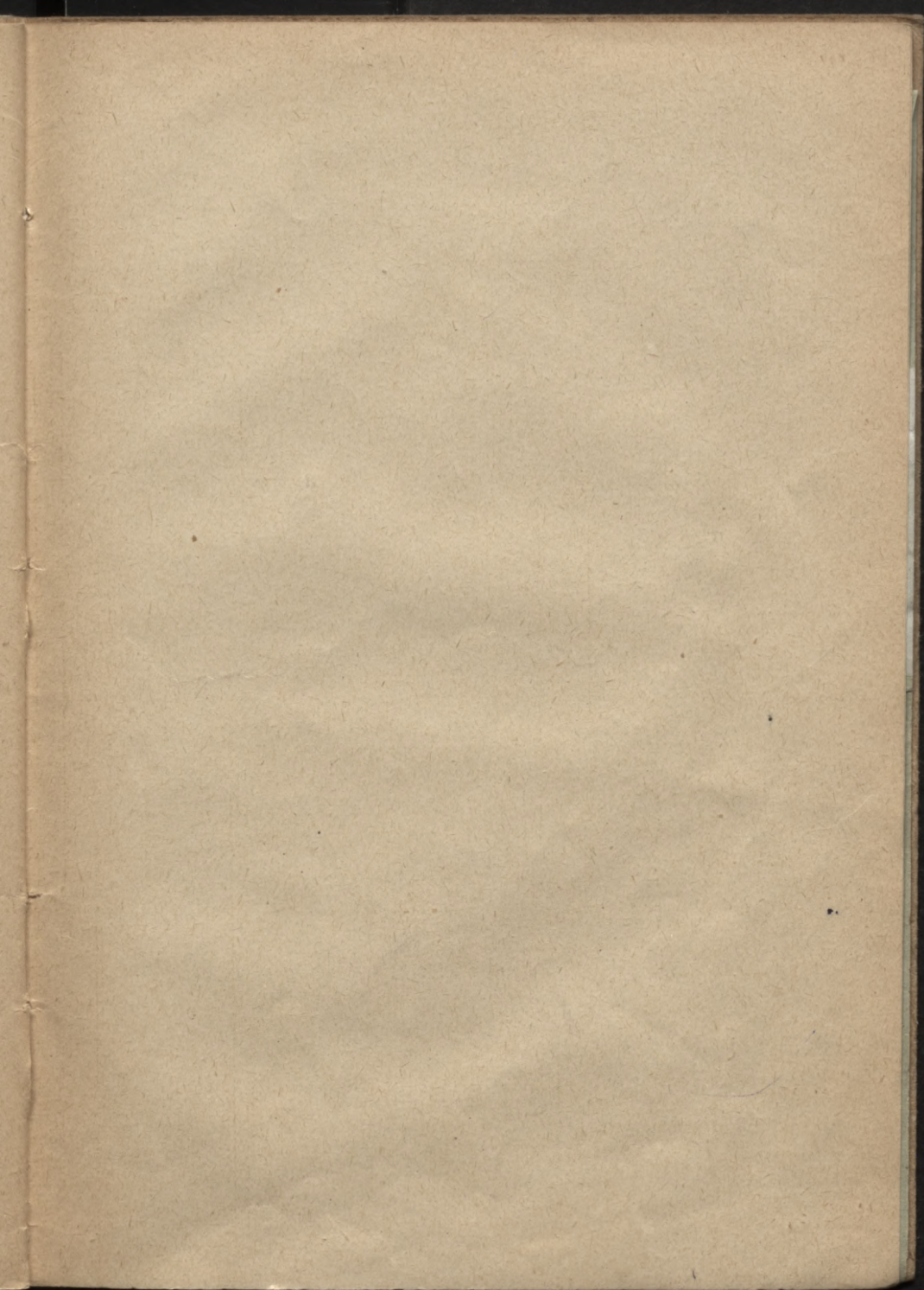
4. Reliģijas stiprums un tās iedarbība tautā atkarājas no tā, cik stipras ir tās nacionālās saknes.

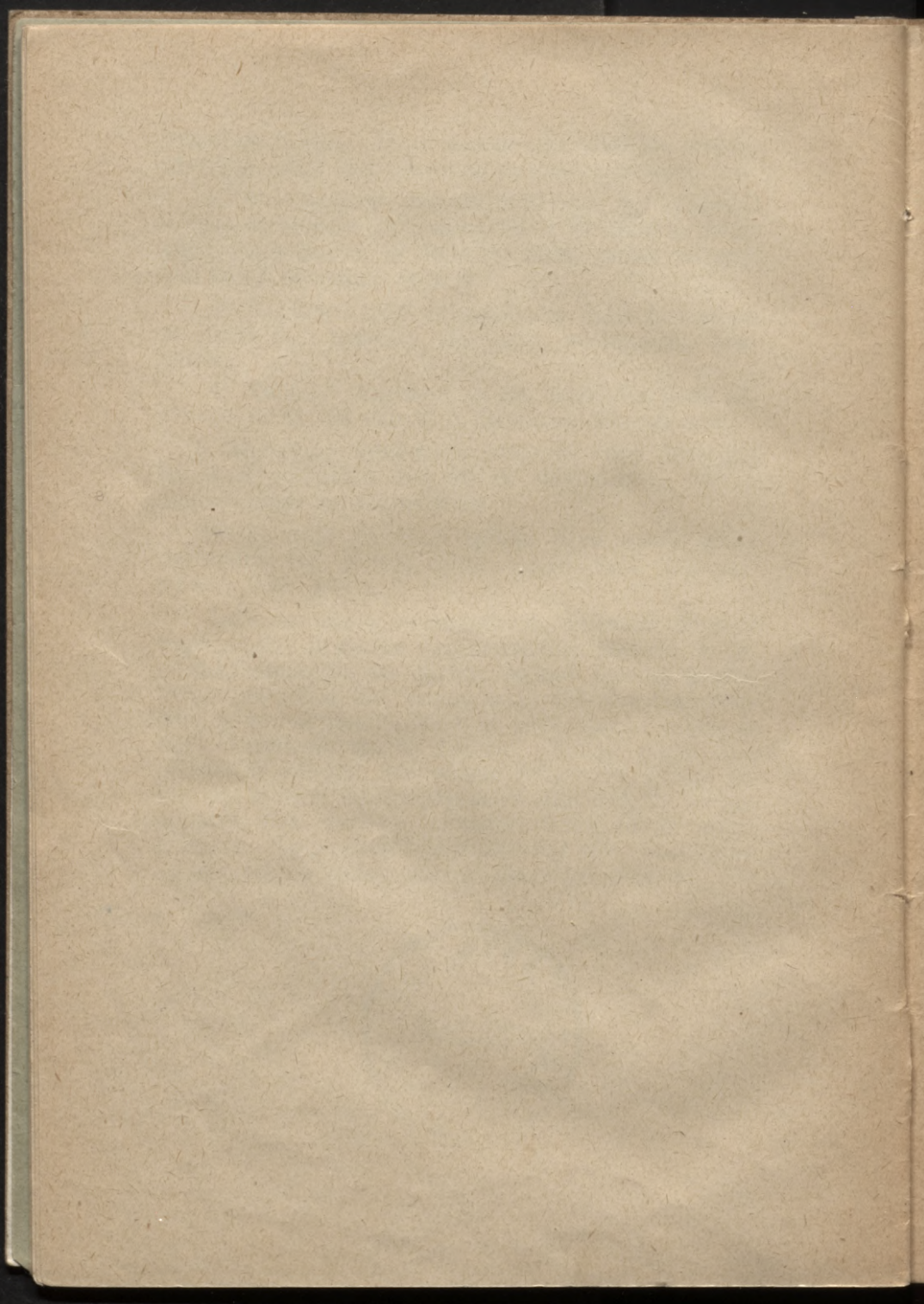
5. Reliģisko sabiedrību saturam, resp. kristīgai baznīcai, reliģiskai mākslai un reliģiskajām svētku dienām jānāk no tautas sirds.

6. Kristīgā baznīca izpildīs savu misiju pilnā mērā tikai tad, ja tajā valdīs kristīgā nacionālā reliģija.

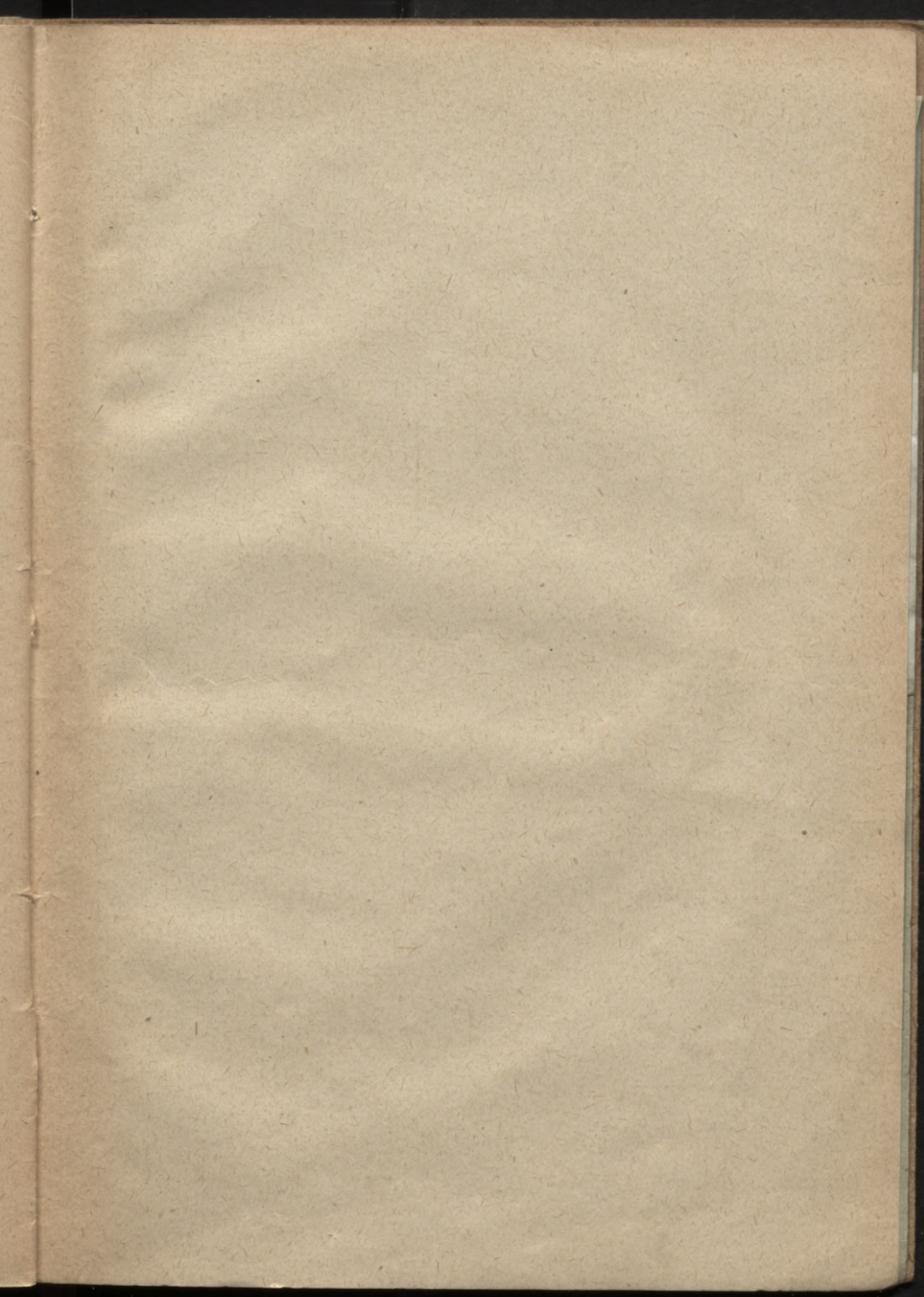
Lai visas augšminētās individa un tautas dvēselē iesakņojusās prasības varētu izpildīt, jāķeras lēnām ar lielu uzmanību pie darba. Nekādi lēcieni, nekādi lūzumi nedrīkst likt asiņot salauztās dvēseles brūcēm, jo kristietība visos savos parādīšanās veidos ir dziļi skaņojusēs tautas dvēselē. Tagad mūsu acu priekšā ir mērķis. Bet visām reformām, kuŗām jāved pie mērķa, jākalpo dvēseles stiprināšanai un pestīšanai, t. i. dvēsele uzmanīgi jāved tuvāk viņas Dievam. To pierādīt bija turējis par savu uzdevumu šē izklāstītais fragmentāri izvestais aizrādījums.

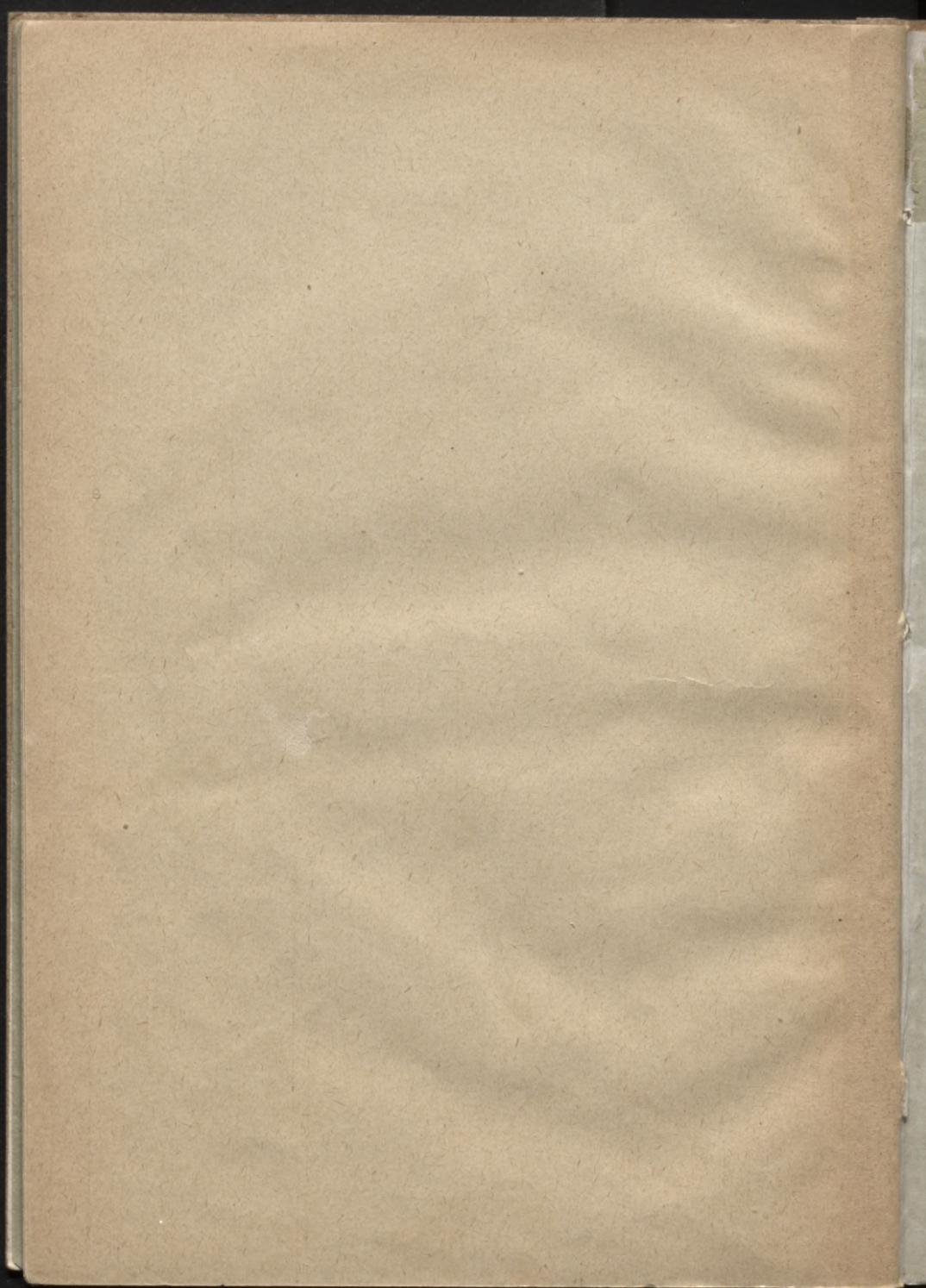

apw

APR. 1937

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307099573